

14.10.2020

Eduskunnan talousvaliokunta

Pyyntö kirjallisesta asiantuntijalausunnosta
Asia: HE 146/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle
valtion talousarvioksi vuodelle 2021

Motiva Oy:n lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2021

Motiva Oy kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2021. Kokonaisuudessaan pidämme esitystä tarkoituksenmukaisena tässä poikkeuksellisessa maailmanlaajuisessa epidemiatilanteessa.

Seuraavassa nostamme esiin muutamia keskeisiä havaintojamme.

Vähähiilisen, hyvinvoivan ja kansainvälisesti kilpailukykyisen yhteiskunnan rakentaminen vaatii pitkäjänteistä ja määrätietoista toimintaa kunnianhimoisten tavoitteiden saavuttamiseksi. On erittäin kannatettavaa, että esimerkiksi kiertotalouteen ja hiilineutraalisuuteen liittyviä tavoitteita edistetään talousarviossa aikaisempaa voimallisemmin poikkeuksellisesta koronatilanteesta huolimatta. Talousarviota laadittaessa eivät kaikki EU:n elpymiseen tarkoitetut varat olleet vielä tiedossa.

- On erittäin tärkeää, että elpymiseen suunnatut varat ja toimet vahvistavat ja ovat linjassa jo käytössä tai suunnitteilla olevien toimien kanssa. Näin saavutetaan maksimaalinen hyöty resursseista ja vältetään markkinoille syntyvistä epätoivotuista tilanteista, joilla on epäsuotuisia vaikutuksia elinkeinoelämän toimintaan ja tavoiteltuun vaikuttavuuteen pitkällä aikajänteellä.
- Pitkäjänteinen ja ennakoitava toimintaympäristö lainsäädäntöineen, velvoitteineen ja kannustimineen on edellytys onnistuneelle liiketoiminnalle ja siten koko Suomen kilpailukyvyllä.

Erittäin tärkeää on varmistaa ja vahvistaa eri hallinnonalojen välinen saumaton yhteistyö ja täten saada eri hallinnonaloilla toteutettavilla toimilla maksimaalinen vaikuttavuus. Useisiin suurista haasteistamme (kuten ilmastonmuutoksen torjunta, sosiaalinen kestävyys) liittyvät ongelmat ja haasteet ovat yhä enemmän systeemisiä ja niissä tarvitaan poikkitieteellistä ja kokonaisvaltaista otetta yli hallinnon alojen. Julkisella sektorilla on mahdollisuus luoda ja vauhdittaa kestävien ratkaisujen kysynnän kehittymistä (esimerkiksi kiertotaloutta ja vähähiilistä energiantuotantoa) muun muassa julkisten hankintojen kautta. Poliittikkatoimenpiteitä on tärkeitä koota suuremmiksi kokonaisuuksiksi, kuten strateginen kiertotalouden edistämishjelma, sekä tukea

yksityisten liiketoiminta- ja innovaatioekosysteemien kehittymistä tukemaan siirtymistä vähähiiliseen kiertotalouteen.

- Valtion kestävän kehityksen yhtiö Motiva Oy on asiantunteva ja vaikuttava in-house yhtiö, joka tehokkaasti vie käytäntöön ohjelmia ja toimenpiteitä yhteistyössä eri hallinnonalojen sekä laajojen yritys- ja kuntaverkostojensa kautta.

Seuraavassa nostamme esiin muutamia eri hallinnonalojen keskeisimpiä toimia.

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala

Hiilidioksidipäästöjen vähentäminen energiantuotannossa ja -käytössä sekä teollisuudessa on keskeisessä osassa hiilineutraalisuuden saavuttamisessa vuoteen 2035 mennessä. Hallitusohjelman mukaisesti useat toimialat ovat julkaisseet tiekarttansa vähähiilisyytavoitteiden toimeenpanemiseksi.

- Pidämme erittäin tärkeänä, että yksittäisille yrityksille on olemassa riittävästi tukea, tietoa ja kannustimia vähähiilisten (energia- tai materiaalitehokkaiden) toimenpiteiden toteuttamiseksi. Avustusmuodot, kuten talousarviossa esitetyt energia- ja materiaalikatselmukset ovat erittäin tärkeitä katalyytteja toiminnan mahdollistamiseksi.

Päästöttömillä ja vähäpäästöisillä investoinneilla rakennetaan pohjaa hiilineutraalille yhteiskunnalle. Pitkällä aikavälillä vähähiiliset ratkaisut edistävät myös kestävää talouskasvua ja kestävää työllisyyttä. Talousarvioesityksessä todetaan, että rahoituksen saatavuus ja pääomamarkkinoiden toimivuus tukevat kasvua.

- On tarkoituksenmukaista, että energiatuen lisämyöntämisvaltuutuksia aikaistetaan, jotta energiasektorin investointeja saadaan aikaan.
- Samalla tulisi myös varmistaa mahdollisuudet kestävien investointien edistämiseen muun muassa kokoamalla ja tarjoamalla tietoa eri rahoitusinstrumenteista ja niiden hyödynnettävyydestä erilaisille yrityksille, kunnille ja kuluttajille. Nyt tieto eri instrumenteista on hajallaan ja täten osaltaan vaikeuttaa investointien toteuttamista erityisesti pk-yritysten, pienten kuntien ja monien kuluttajien keskuudessa. Tällainen keskitetty rahoitukseen liittyvä osaamiskeskus palvelisi useiden hallinnonalojen tarpeita.
- Energiatehokkuuden ja uusiutuvan energian käytön edistämisen resurssit (siirtomääräraha 3 v ja 3,42 milj. € /v) ovat useamman vuoden olleet samansuuruisia. Ottaen huomioon jo nyt EU:n hallintomalliasetuksen kautta kasvaneet tavoitteet sekä jo näköpiirissä olevat energiatehokkuuteen ja uusiutuvaan energiaan liittyvät edelleen kiristyvät EU:n ja sitä kautta myös kansalliset tavoitteet, olisi määrärahan kasvattaminen välttämätöntä, jotta muun muassa toimeenpanoa tukevalle työlle voidaan osoittaa riittävästi resurssia tavoitteiden saavuttamiseksi. Työ- ja elinkeinoministeriön johdolla lokakuussa 2019 tuotetussa energiatehokkuustyöryhmän työssä luotiin perustaa tulevien vuosien energiatehokkuustyölle tunnistamalla 53 tarvittavaa toimenpidettä yhteistyössä 100 asiantuntijan kanssa eri sidosryhmistä.

Eurooppalaisten rahoitusinstrumenttien hyödyntäminen on myös osa kasvustrategiaa. Esityksessä todetaan, että VTT:n osallistuminen EU-ohjelmiin nykytasolla edellyttää kasvua EU-hankkeiden omarahoitusosuuksiin johtuen tulevan Horizon Europe -ohjelman laskentaperusteiden muutoksista.

- VTT:n lisäksi tulisi harkita mahdollisuuksia tukea myös yrityksiä ja yhteisöjä, jotta varmistettaisiin mahdollisuudet hyödyntää EU-hankkeita mahdollisimman laajasti Suomessa. Esimerkiksi Motivaa pyydetään usein mukaan kansallisia strategioita tukeviin EU-hankkeisiin, mutta osallistuminen ei ole mahdollista ilman kansallista tukea rahoitusehdoista johtuen.

Tutkimus- ja innovaatorahoitusta suunnataan yhteiskunnan ja elinkeinoelämän uudistumisen kannalta keskeisille aloille ja lupaaviin kasvumahdollisuuksiin. Talousarviossa on esitetty resursseja myös innovatiivisten julkisten hankintojen valmisteluun ja toteuttamiseen. Tämä on tärkeä kannustin julkisille hankintayksiköille julkisten palveluiden uudistamistarpeiden toteuttamiseksi hankintaprosesseissaan. Julkiset hankinnat ovat erityisen tärkeä elvyttävä keino.

- Hankintayksiköille suunnatun rahallisen tuen lisäksi olisi tarkoituksenmukaista jatkaa valtakunnallista ja alueellista neuvonta- ja tukitoimintaa kestävien ja innovatiivisten julkisten hankintojen tehostamiseksi. Hankinta Suomi strategian sekä innovatiivisten julkisten hankintojen toimenpidesuunnitelman mukaan vuonna 2018 aloittanut kestävien ja innovatiivisten julkisten hankintojen osaamiskeskus, KEINO, on oleellisessa roolissa kysyntälähtöisten ekosysteemien rakentamisessa, kotimaisten referenssien aikaansaamisen tukemisessa ja julkisten hankintojen tehostamisessa.

Suomen ensimmäinen kiertotalouden strateginen edistämishjelma valmistuu vuoden loppuun mennessä. Kiertotalouden toteutuminen edellyttää suuria muutoksia laajasti yhteiskunnassa.

- Motivassa näemme merkittävässä roolissa kiertotalouden ekosysteemien kehittymisen ja systeemisen muutoksen aikaansaamisen käytännön tasolla. Talousarviossa on varattu 1 miljoona euroa kiertotalouden ekosysteemien ja osaamisalustojen kehittämiseen sekä 64,2 miljoonaa euroa yritysveltoisen TKI-toiminnan ja toimialojen kasvun tukemiseen. Varattu rahoitus on vähäinen suhteessa kiertotalouden edistämishjelman tavoitetasoon. Kiertotalouden liiketoiminta- ja innovaatioekosysteemien kehittymistä kannattaa tukea myös muista rahoituslähteistä (kuten EAKR ja elvytysrahoitus) sekä koordinoida eri lähteistä tulevia rahoituspanoksia. Rakennettaessa ekosysteemejä on tärkeää, että niissä syntyy aitoa yhteistyötä eri kokoisten yritysten välillä.

Kunnat ja alueet

- Kuntien tehtävissä painottuu SOTE-uudistuksen toteuduttua koulutus, infrastruktuuri, ympäristönsuojelu ja alueiden elinvoimaisuus. Kunnilla on hyvin merkittävä rooli alueiden ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen kestävyuden edistämisessä. Ilmastonmuutos ja kiihtyvä teknologiakehitys vaativat suomalaisen elinkeinoelämän uudistumista vähähiiliseksi, toisaalta globaali muutos luo merkittäviä mahdollisuuksia kansainväliselle

liiketoiminnalle. Elvytysrahoitus ja muut EU-tason rahoitusinstrumentit painottavat ”vihreätä kasvua”. Rahoituksen kansalliseen koordinointiin on panostettava, jotta alueet eivät kilpaile keskenään vaan kehitämme kansainvälisesti kilpailukykyisiä ratkaisuja. Motiva on käytettävissä alueellisten liiketoiminta- ja innovaatioekosysteemien kansalliseen verkottamiseen, koordinaatioon ja neuvontaan.

Likenne- ja viestintäministeriön hallinnonala

Ilmastomuutoksen hidastamisessa liikenteen, etenkin tieliikenteen päästöjen vähentämisen todetaan olevan keskeisessä roolissa ja sen keinoja ovat muun muassa kestävien liikkumismuotojen, kävelyn, pyöräilyn ja joukkoliikenteen osuuden lisääminen, kuluttajien ja yhteisöjen vähäpäästöisten ajoneuvovalintojen tukeminen ja digitaalisuutta hyödyntävien liikennepalvelujen edistäminen. Erityisesti nyt Koronavirus-aikana kävelyn ja pyöräilyn suosio voisi luontaisesti lisääntyä. Vastaavasti ilmastomuutos on saanut monet kuluttajat pohtimaan vähäpäästöisen auton hankintaa, ja vähäpäästöiset uudet käyttövoimat autoissa lisääntyvät nopeasti. Työnantajat, taloyhtiöt ja kansalaiset tarvitsevat kohdennettua viestintää ja neuvontaa, jotta he osaavat tarttua vähähiilisen liikkumisen tukiin ja huomioida niiden vaatimukset työpaikalla ja kodeissa. Motiva on käytettävissä vähähiiliseen elämäntavan viestinnän ja neuvonnan tueksi.

- Näihin haasteellisiin tavoitteisiin nähden esimerkiksi liikkumisen ohjaukseen varattu 0,6 milj. € on alimitoitettu. Liikkumisen ohjauksella myötävaikutetaan julkisen henkilöliikenteen ohella myös kävelyn ja pyöräilyn kulkutapaosuuden kasvattamiseen erityisesti kaupunkiseuduilla. Keinoina on muun muassa informaatio-ohjaus, markkinointi ja palvelujen kehittämisen tukeminen. Liikkumisen ohjauksella vaikutetaan laajasti eri kohderyhmiin, myös elinkeinoelämän edellytysten parantamiseen.

Ilmastomuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen edellyttävät myös tutkimusta ja ymmärryksen lisäämistä toimialan ympäristö- ja ilmastovaikutuksista.

- Tutkimusten lisäksi tulisi varmistaa riittävät resurssit tulosten käyttöönottoon, viestintään ja ymmärryksen lisäämiseen eri kohderyhmien keskuudessa.

Vaihtoehtoisia käyttövoimia hyödyntäville autoille on asetettu yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita.

- Tällaisten uusien vaihtoehtoisen käyttövoimamahdollisuuksien edistäminen vaatii muun muassa laaja-alaista viestintää eri kohderyhmille, niin alan ammattilaisille kuin kuluttajille. Tähän tarvitaan riittävät resurssit.

Ympäristöministeriön hallinnonala

On erinomaista, että kiertotaloudesta rakennetaan Suomen talouden perustaa. Talousarvioesityksen mukaan toteutetaan vuonna 2020 valmistuvan valtakunnallisen kiertotalouden edistämishajonnan ympäristöhallinnon alan toimia, päivitettyä valtakunnallista

jätesuunnitelmaa ja kansallista muovitiekarttaa. Kiertotalouden edistymistä seurataan aktiivisesti ja kehitetään edelleen jäte- ja tuotetietojärjestelmiä. Materiaalitorin käyttöä laajennetaan.

- Pidämme kriittisenä, että ohjelman toimeenpanoon varataan eri ministeriöiden hallinnonaloilla riittävästi resursseja. Ympäristöministeriön hallinnonalalle varatut resurssit ovat ohjelman toimeenpanon johtamiseen nähden alimitoitettut.

Kotitalouksia kannustetaan luopumaan öljylämmityksestä ehdottamalla 10 milj. euron avustusrahaa. Asuinrakennusten energia-avustuksiin ehdotetaan 40 milj. euroa. Korjausavustuksiin ehdotetaan yhteensä talousarviosta ja Valtion asuntorahastosta 33,5 milj. euroa, joka suunnataan pääosin hissien jälkiasennusten sekä vanhusten ja vammaisten asuntojen korjausten tukemiseen.

- Edellä esitetyt toimenpiteet ja niihin varatut resurssit ovat mitä tarpeellisimpia. Jotta toimenpiteiden toteutuminen toteutuu suunnitellusti ja hallitusti, tarvitaan myös riittävästi resursseja toimenpiteiden neuvontaan ja viestintään, sillä toimenpiteet kohdistuvat hyvin erilaisiin ja eri lähtökohdista toimiviin kuluttajiin.

Toteutetaan toimenpidekokonaisuus, jolla tuetaan hiilijalanjäljen pienentämistä asumisessa ja parannetaan olemassa olevan rakennuskannan energiatehokkuutta.

- Olemassa olevan rakennuskannan energiatehokkuuden parantaminen ja muun muassa vuonna 2020 valmistuneessa Pitkän aikavälin korjausrakentamisen strategiassa (2020-2050) esitettyjen toimenpiteiden toteuttamiseen tulee varata riittävät resurssit. Olemassa olevan rakennuskannan energiatehokkuuden parantaminen on avainasemassa kansallisten ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi.
- Edellä työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä nostimme esiin tarpeen rahoitukseen/rahoitusinstrumentteihin liittyvästä osaamiskeskittymästä/keskuksesta. Myös korjausrakentamisen strategiassa nousi tällainen tarve selkeästi esiin eri sidosryhmiltä.

Vauhditetaan kuntien ja alueiden ilmastotyötä sekä tuetaan samalla niiden toimeliaisuutta ja uusien työpaikkojen luomista.

- Edellä työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä korostimme jo kuntien roolia ja kuntiin suunnattuja toimenpiteitä erityisesti elinkeinoelämän näkökulmasta. Kuntasektoriin liittyen yhteistyö eri hallinnonalojen välillä on mitä välttämättömintä ja Motiva toimii mielellään linkkinä ja synergiaa luomassa näissä toimissa niin kestävästä kaupunkikehityksen kuin muiden ohjelma- ja toimenpidekokonaisuuksien käytäntöön viennissä.

Vuonna 2021 tuettaisiin puurakentamista myös MAL-seutujen ulkopuolella rakennettavien puurakenteisten ARA-kohteiden käynnistysavustuksilla, joihin ehdotetaan enintään 1 milj. euroa. Jatketaan yleisviestintää, jossa herätetään kansalaisten kiinnostusta rakennusmateriaaleihin ja terveelliseen asumiseen ja muun muassa koulurakentamiseen.

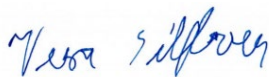
- On erinomaista, että vähähiilisen uuden rakennuskannan rakentamiseen kannustetaan ja työtä jatketaan nyt käynnissä olevaa puurakentamisen ohjelmaa täydentäen. Tämä osaltaan kannustaa myös innovatiivisen puurakentamisen kehittämiseen ja siten edistää alan vientimahdollisuuksia.

Rakennetun ympäristön digitaalisen rekisterin ja tietöalustan luomista ehdotetaan jatkettavan 7,3 milj. eurolla. Määrärahalla tuetaan kuntien digitaalisen rakennetun toimintaympäristön kehittämistä ja valtakunnallisiin rakenteisiin kytkeytymistä.

- Pidämme erittäin tarpeellisenä tällaisten toimintojen kehittämistä. Rakennetun ympäristön tietöalustan kehitystyössä kannattaa varmistaa, että alustan tiedot ovat julkisten ja yksityisten toimijoiden käytettävissä rajapintojen kautta pitkin matkaa. Tämä vaatii myös hallinnon resurssien varaamista ulkopuolisten kehittäjien tukemiseksi. Hyödyt tulevat takaisin hallinnolle vaikuttavuutena, kun elinkeinoelämän toiminnassa hyödynnetään julkista tietopohjaa. Julkishallinnon rekistereiden kokonaisuutta ja ulospäin tarjottuja rajapintoja olisi myös hyvä tarkastella eri rekisteriviranomaisten yhteistyössä, jotta saamme rekisteridatan tukemaan rakennetun ympäristön uudistumista muun muassa korjausrakentamisen strategian kunnianhimoista tavoitetta vähähiilisestä rakennetusta ympäristöstä. Motiva on mukana kehittämässä muun muassa Materiaalitoria kiertotalouden tietopohjan edistämiseksi ja Motiva osallistuu mielellään rakennetun ympäristön digitaalisen toimintaympäristön kehittämiseen.

Valtion kestävän kehityksen yhtiö Motiva rakentaa ja kehittää yhteiskuntaa tarjoamalla asiantuntija- ja viestintäpalveluita eri hallinnonaloille. Toimenpiteiden käytäntöön vienti vaatii erityisesti vahvaa osaamista ja kokemusta käyttäjä- ja kohderyhmälähtöisestä neuvonnasta ja viestinnästä, jota Motivassa on yhdistettynä laajoihin verkostoihimme ja osaamiseemme kestävän kehityksen alueella. Olemme luonteva toimija systeemitasoisten innovatiivisten ratkaisujen ja verkostoekosysteemien kehittämiseen, toteuttamiseen ja skaalaamiseen.

Helsingissä 14.10.2020
Motiva Oy

Vesa Silfver
toimitusjohtaja